

KENNIS IS MACHT



RIE atria

DE LESSEN VAN DE

ZWARTE
MIGRANTEN
VLUCHTELINGEN
VROUWENBEWEGING

INTRODUCTIE

In 1983 vindt een belangrijk moment plaats voor de Zwarte, Migranten- en Vluchtelingenvrouwenbeweging (ZMV-Vrouwenbeweging). Tijdens een vrouwenconferentie draagt de feministe Julia da Lima ongevraagd een statement voor. Daarin verklaart ze dat ze zich als Zwarte vrouw niet herkent in het programma vanwege het witte perspectief van de organisatie. Het programma negeert de belangen en leefwereld van Zwarte vrouwen. Na deze verklaring wordt er door Zwarte vrouwengroepen een gezamenlijke vuist gemaakt.

TIJDLIJN

1975

Oprichting Turkse Vrouwen Vereniging Hollanda Türkiye Kadınlar Birliği (HTKB).

Turkse vrouwen richten de Turkse Vrouwen Vereniging Hollanda Türkiye Kadınlar Birliği op. Ze bespreken hun gemeenschappelijke problemen en gaan op zoek naar oplossingen. De HTKB organiseert o.a. taalcursussen, nailessen en spreekuren.



Foto: Anne Vaillant (Collectie IAV-Atria).

Bijeenkomst van vereniging HTKB in buurthuis Oosterhoek op 8 maart 1982.

1979

Molukse vrouwen richten de landelijke vrouwenorganisatie Kelompok op. Enkele Molukse vrouwen verzamelen zich al vanaf 1952 in de christelijke Federatie Kaum Ibu Protestan Maluku di Belanda.



Fotograaf onbekend (Collectie IAV-Atria). Landelijke Zwarte Vrouwendag, 1986.

Oprichting activiteitengroep voor Molukse vrouwen Kelompok Aktivitas Umum Untuk Wanita Wanita Maluku.

1980



Foto: Bertien van Manen (Collectie IAV-Atria). Presentatie eerste uitgave Ashanti, sept. 1980.

Presentatie eerste nummer Ashanti, het blad voor en door Surinaamse vrouwen.

1982

Oprichting Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland (MNVN).



Affiche: Ontwerper onbekend (Collectie IAV-Atria). Affiche van de Marokkaanse Vrouwenvereniging, 1982.

De MVVN focust zich op de rechtspositie en zichtbaarheid van Marokkaanse migrantenvrouwen. De MVVN wordt opgericht door Marokkaanse vrouwen die het oneens waren met het feit dat het Steunkomitee Marokkaanse Vrouwen (1977) door autochtone Nederlanders werd geleid.

Ashanti is een marxistisch blad voor en door Surinaamse vrouwen. Er worden veel thema's besproken, van abortus tot onderwijsprojecten of lesbische relaties tussen zwarte vrouwen. De laatste uitgave verscheen in 1987.

1983

Statement van Julia da Lima op de Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen.



Uit publicatie: "Vrouwen van Nijmegen. Twintig Jaar in Beweging", De Feeks, 2000.

Voordracht Julia da Lima tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies, 17 dec. 1983.

Julia da Lima leest de 'Verklaring van de Zwarte Vrouwengroep' voor tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen. 'Zwart' is een politiek begrip dat alle vrouwen van kleur aanduidt. Na deze verklaring gaan Zwarte vrouwen zich steeds meer verenigen.

1984

Oprichting Zwarte lesbische groep Sister Outsider.



Foto: Robertine Romeny (Collectie IAV-Atria)

De oprichters van Sister Outsider, v.l.n.r. José Maas, Tania Léon, Gloria Wekker, Tieneke Sumter, 1984.

Sister Outsider is een organisatie voor Zwarte vrouwen die van vrouwen houden. Sister Outsider is vernoemd naar een essaybundel van Audre Lorde. Haar rol als inspiratiebron voor de ZMV-Vrouwenbeweging was groot.

Foto: Mieke Schlaman (Collectie IAV-Atria). Plaatselijke netwerkcoördinatoren van Tiye International, 2005.



Tiye International is een overkoepelende organisatie van 21 Nederlandse ZMV-Vrouwenorganisaties. Tiye strijdt nog steeds op wereldwijd niveau om gelijke kansen voor ZMV-Vrouwen en gelijke rechten voor mannen en vrouwen te realiseren.

Oprichting Tiye International, de koepelorganisatie van landelijke organisaties van ZMV-Vrouwen.

1994

Nadat de subsidie wordt stopgezet, besluit een groep vrouwen van Stichting Flamboyant hun activiteiten voort te zetten onder de naam ZAMI (1991).



Affiche van Stichting Flamboyant, 1986.

Ontwerper onbekend (Collectie IAV-Atria).

1986

Oprichting Stichting Flamboyant, een ontmoeting- en documentatiecentrum voor Zwarte vrouwen.

1995

Foto: Mieke Schlaman (Collectie IAV-Atria). Deelnemers tijdens de VN-Wereldvrouwenconferentie in Beijing, 1995.



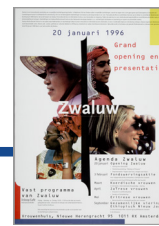
De vierde VN-Wereldvrouwenconferentie vindt plaats in Beijing.

De vierde VN-Wereldvrouwenconferentie in Beijing is een van de grootste bijeenkomsten ter bevordering van vrouwenrechten ooit gehouden.

Hierbij zijn ook afgevaardigden uit Nederland aanwezig die namens organisaties uit de ZMV-Vrouwenbeweging hun stem laten horen.

Oprichting Zwaluw,

1995 transculturele vereniging van vrouwelijke vluchtelingenorganisaties.



Ontwerp: Shohaila Najand (Collectie IAV-Atria).

Affiche voor de officiële opening van Zwaluw op 20 januari 1996.

Zwaluw zet zich in voor emancipatie en integratie van vluchtelingenvrouwen in Nederland en wil bestaande stereotypen doorbreken. Activiteiten bestaan onder andere uit literaire cafés, politieke, sociale en culturele debatten en interculturele dans- en kooklessen.

E-Quality is het eerste kennis- en expertisecentrum voor gender én etniciteit. Maatschappelijke kwesties worden niet alleen vanuit de witte norm maar ook vanuit een ZMV-perspectief belicht. E-Quality is in 2012 opgegaan in het huidige kennisinstituut Atria.



Foto: Amazone Nativel (Collectie IAV-Atria). Medewerkers E-Quality.

1998

Oprichting E-Quality, expertisecentrum voor gender en etniciteit.

De conferentie 'Dansen op de Denkvloer' is een belangrijk moment van uitwisseling en kennisvorming voor ZMV-Vrouwen uit verschillende domeinen. Lokale initiatieven, kunstenaars en wetenschappers komen samen. De bijeenkomst wordt georganiseerd door het Netwerk voor Inter-Etnische Vrouwenstudies (NIEUWS).

Collectie IAV-Atria. Voorkant programma 'Dansen op de Denkvloer', 26 en 27 april 1996.



1996

Conferentie 'Dansen op de denkvloer: bewegende visies op vrouwen in de interetnische samenleving'.

VRAAG 1

VERKLARING VAN DE ZWARTE VROUWENGROEP

Een week lang zullen er activiteiten plaatsvinden onder de noemer: winteruniversiteit vrouwenstudies. Vrouwenstudies.....het suggereert een voor ALLE vrouwen belangrijke gebeurtenis. Op zich zou het dat ook moeten zijn. Maar ik zeg niets voor niets suggereert. Want als ik als zwarte vrouw het programmabeleje opensta en doorblader, dan kom ik al snel tot de conclusie dat er mij, als zwarte vrouw, amper iets bij is wat echt belangrijk is, wat aandacht besteed aan de positie van zwarte vrouwen binnen vrouwenstudies. Er geen beleid is geweest waar zwarte vrouwen daadwerkelijk bij betrokken zijn geweest, ondanks de ervaringen van de zomeruniversiteit van 2 1/2 jaar geleden.

Het bestaan van zwarte vrouwen wordt ontkend, althans niet gezien en niet gehoord. Onder zwarte vrouwen versta ik, vrouwen uit voorvulige en huidige koloniën van Nederland, en alle vrouwen die door witte mensen buitenlands, allochtoon, niet-westers, 3e wereld etc. worden genoemd. Alleen in het thema 'niet-westerse culturen' LIJKT het erop alsof we er mogen zijn. We mogen er ook zijn..... als onderzoeksobjecten. Als onderzoeksobjecten in een land ver weg van Nederland.

Hoe het echt in de voor witte vrouwen andere culturen toegaat, komt nergens aan de orde. Bij geen enkel ander thema wordt daar aandacht aan besteed. Of toch...moederschap in Sri Lanka. Of werd bij de organisatie van de winteruniversiteit uitgegaan van: we zijn allemaal vrouwen, dus gelijk. We willen onszelf echter niet voor de gek houden. Het is een belangrijke constatering, maar er is niet aan zwarte vrouwen gedacht. Misschien wel gedacht, maar de gedachten zijn niet in acties omgezet, slechts gedachten gebleven. We kaarten deze kwestie juist tijdens de winteruniversiteit aan, omdat deze week een uitstekende gelegenheid is om echt solidair met elkaar te zijn. Voor ons, als zwarte vrouwen, betekent dat, het bestrijden van racisme tijdens deze week (en daarna natuurlijk).

Er zal elke dag, gedurende de gehele winteruniversiteit, een aparte zwarte vrouwengroep zijn. Wanneer en waar precies, zal altijd een dag van te voren aangekondigd worden. Maar we zien het als een noodzakelijk kwaad, omdat slechts door interactie en confrontatie racisme effectief bestreden kan worden. Het bestaan van aparte zwarte vrouwengroepen kan met zich meebrengen dat in witte vrouwengroepen, men zich niet met racisme bezig zal houden, en ons als 'de anderen' blijft zien.

Als zwarte vrouwen, betrokken bij de vrouwenbeweging, hebben we last van racisme, m.n. van ethnocentrisme. Ook hier dus. We eisen dan ook dat tijdens alle workshops, binnen alle thema's, er aandacht zal worden besteed aan de positie van zwarte vrouwen. Dus ook als ze er niet zichtbaar zijn! En niet alleen tijdens een middag of avond over racisme, wat niet eens in alle programmabelejes aangekondigd staat.

Verder stellen we voor om aan het eind van de week samen, zwarte en witte vrouwen, te kijken naar hoe we, hetgeen hier begonnen is, kunnen voortzetten.

Uiteindelijk zijn we allemaal verantwoordelijk voor het feit dat racisme nog steeds zwarte en witte vrouwen van elkaar scheidt.

Namens de zwarte vrouwengroep tijdens de WUV,

Julia da Lima

BRON 1.1

Uit: Archief Troetje Loewenthal (Collectie IAV-Atria).
Verklaring van de Zwarte vrouwengroep door Julia da Lima.
Nijmegen, 17 december 1983.

De “Verklaring van de Zwarte vrouwengroep” wordt door de Nederlands-Molukse feministe Julia da Lima voorgedragen tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies op 17 december 1983 in Nijmegen. Ze schrijft de verklaring in haar eentje, maar spreekt namens alle aanwezige Zwarte vrouwen en vrouwen van kleur.

Bekijk de kennisclip:

- A Welke thema's werden er denk je besproken tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies? Geef twee voorbeelden.

.....

.....



BRON 1.2

Uit publicatie: "Vrouwen van Nijmegen. Twintig Jaar in Beweging", De Feeks, 2000.
 Julia da Lima tijdens de Winteruniversiteit Vrouwenstudies in Nijmegen, 17 december 1983.

Bekijk bron 1 en lees het fragment uit de verklaring van Julia da Lima:

"Alleen in het thema 'niet-westerse culturen' LIJKT het erop alsof we er mogen zijn. We mogen er ook zijn..... als onderzoeksobjecten."

B Leg in je eigen woorden uit wat Julia da Lima hiermee bedoelt.

.....

.....

"Hoe het echt in de, voor witte vrouwen andere culturen aan toegaat, komt nergens aan de orde. Bij geen enkel ander thema wordt daar aandacht aan besteed. Of toch... moederschap in Sri Lanka."

C Op welke manier komen Zwarte vrouwen en vrouwen van kleur in het programma aan bod? Leg uit.

.....

.....

.....

D Waarom is dat volgens Julia da Lima denk je niet genoeg? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

.....

In de laatste zin schrijft Julia da Lima:

"Uiteindelijk zijn we allemaal verantwoordelijk voor 't feit dat racisme nog steeds zwarte en witte vrouwen van elkaar scheidt."

E Praat hierover met je klasgenoten. Is dit nog steeds zo? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

VRAAG 2



BRON 2

Uit: Archief Tineke E. Jansen (Collectie IAV-Atria).
Boekenleggers met aankondigingen van de zendtijden van de Zwarte Vrouwenradio, ca. 1985.

Hoewel de verklaring van Julia da Lima voor ophef zorgt, krijgt zij tot haar verbazing overweldigende reacties van vrouwen die zeggen: “Daar hoor ik ook bij!”. Na de Winteruniversiteit in 1983 worden initiatieven en organisaties opgericht zoals de Landelijke Zwarte Vrouwendagen en de Zwarte Vrouwenradio.

In veel plaatsen in het land worden vrouwenradio's opgericht. De Zwarte Vrouwenradio in Amsterdam zendt voor het eerst uit op 9 september 1984.

Bekijk bron 2:

- A Hoeveel zendtijd had de Zwarte Vrouwenradio per maand?

.....

.....

Lees het citaat van Zwarte Vrouwenradio oprichtster Tineke E. Jansen:

“Het was de tijd van de opkomst van de rechtse Centruumpartij en de racistische moord op de 15-jarige Kerwin Duinmeijer. Nederland werd in de media en in het publieke discours voor het eerst openlijk racistisch genoemd.”

- B Welke gebeurtenissen droegen eraan bij dat Nederland steeds meer als racistisch werd gezien? Noem er twee.

.....

.....

C Zoek op internet de dood van Kerwin Duinmeijer op. Was iedereen het erover eens dat het om een racistische moord ging? Leg uit.

.....

.....

.....

D Kun je je voorstellen dat dit tot ophef leidde? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

.....

E Op welke manier droeg de Zwarte Vrouwenradio bij aan het publieke discours (de maatschappelijke discussie)? Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VRAAG 3



BRON 3
Stichting Flamboyant (Collectie IAV-Atria).
Affiche Flamboyant, 1986.

Flamboyant, het Landelijke Zwarte en Migranten Vrouwencentrum, Bibliotheek en Archief is tussen 1986 en 1990 actief in Amsterdam. Het is een ontmoetingsplaats en documentatiecentrum voor ZMV-Vrouwen. In 1991 moet Flamboyant de deuren sluiten vanwege een subsidiestop. Een groep vrouwen van Flamboyant richt een jaar later de organisatie ZAMI op, een nieuw ontmoetingscentrum voor ZMV-Vrouwen.

Bekijk bron 3:

Veel organisaties van ZMV-Vrouwen gebruiken Flamboyant als locatie voor hun activiteiten en vergaderingen.

- A Voor welke organisaties was de bijeenkomst op 13 december denk je interessant? Leg uit.

.....

.....

Flamboyant heeft een eigen archief en bibliotheek omdat Zwarte, Migranten en Vluchtelingen Vrouwen zich niet herkennen in de bestaande archieven en bibliotheken.

- B Wat wordt er bewaard in archieven en bibliotheken?

.....

.....

- C Waarom zouden ZMV-Vrouwen het belangrijk hebben gevonden om hun eigen archief te hebben?

.....

.....

.....

.....

In 1991 moet Stichting Flamboyant haar deuren sluiten omdat de gemeente vindt dat het werk van Flamboyant is voltooid.

D Wat vind jij van de beslissing van de gemeente? Onderbouw je mening met twee argumenten.

.....

.....

.....

.....

E Waarom denk je dat een jaar later een nieuw ontmoetingscentrum door ZMV-Vrouwen werd opgericht? Licht je antwoord toe.

.....

.....

.....

VRAAG 4



BRON 4

HTKB (Collectie IAV-Atria).
Omslagen Turkse Vrouwenkrant / Kadınların Birliği, 1975-1980.

De ZMV-Vrouwenbeweging verspreidt op verschillende manieren informatie. Naast de Landelijke Zwarte Vrouwendagen, de Zwarte Vrouwenradio, de Zwarte Vrouwentelefoon en de oprichting van een documentatiecentrum, worden kranten en tijdschriften uitgebracht.

Het doel is om de positie van Zwarte vrouwen en vrouwen van kleur in de witte maatschappij te versterken door kennis met elkaar te delen.

Turks-Nederlandse vrouwen verenigen zich in de jaren zeventig in de Turkse Vrouwen Vereniging Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği (HTKB). Ze brengen een tweetalige Turkse Vrouwenkrant uit met in het Turks de naam Kadınların Birliği.

Bekijk bron 4:

Op de omslag staat: *“Turkse vrouwen: zonder de actieve deelname van vrouwen gaat de wereld niet vooruit.”*

A Leg in je eigen woorden uit wat hiermee wordt bedoeld.

.....

.....

.....

.....

B Waar gaan de andere artikelen in de Turkse Vrouwenkrant over?

.....

.....

C Waarom wordt het tijdschrift in twee talen uitgegeven denk je?

.....

.....

.....

VRAAG 5



Bekijk de video over Ashanti via de link:

<https://www.youtube.com/watch?v=W2BkYH2DlIs>

Bron: Sarnámihuis.

A Wat betekent het Surinaams-Hindoestaanse (Sarnámi) woord ‘Ashanti’?

.....

B Waar riep de organisatie met deze naam toe op? Leg je antwoord uit.

.....

.....

C Welke thema’s worden in Ashanti aangekaart? Noem er tenminste drie.

.....

.....

.....

D Waartoe nodigde Ashanti haar lezers uit? Noem twee voorbeelden.

.....

.....

VERDIEPING

In lesbrief 1 is de term ‘intersectioneel feminisme’ of ‘Kruispuntdenken’ aan bod gekomen.

Bekijk bron 5:

E Beschrijf op welke manieren Ashanti intersectioneel is. Laat dit zien aan de hand van een voorbeeld uit de bron.

.....

.....

.....

.....

VRAAG 6

Tegenwoordig zijn er veel meer mogelijkheden om informatie te verspreiden. Door de komst van het internet kunnen activisten grote groepen mensen bereiken. De Zwarte Vrouwenkrant en de Zwarte Vrouwenradio bestaan niet meer. Maar in plaats daarvan zijn er in de loop van de jaren verschillende blogs, social media kanalen en podcasts ontstaan.

Een podcast is een soort radioprogramma dat beschikbaar is via het internet. Je kunt een podcast op elk moment luisteren.

Open de link en luister naar de introductie bij deze aflevering (eerste 8 seconden):

<https://art19.com/shows/dipsaus/episodes/5b8de74e-1553-4e68-95ca-cae9ab7a2fbc/embed?theme=light-custom>

Dipsaus aflevering #57, 25 september 2020.

A Voor wie is deze podcast bedoeld?

.....

.....

B Wat wordt er denk je bedoeld met 'Black Sisterhood'?

.....

.....

Bekijk het overzicht van de rest van de afleveringen via de link en beantwoord de vragen:

<https://www.dipsaus.org/afleveringen>

Bron: Dipsaus Podcast.

C Welke onderwerpen komen er in deze podcast aan bod? Noem er tenminste drie.

.....
.....
.....

D Op welke manier kan Dipsaus Podcast worden vergeleken met de initiatieven van de ZMV-Vrouwenbeweging uit de jaren tachtig en negentig? Licht je antwoord toe.

.....
.....
.....
.....

ONDERZOEKSVRAAG

Archieven zijn nog steeds belangrijke plaatsen voor kennisdeling. Hier worden belangrijke boeken, documenten en objecten bewaard voor toekomstige generaties. The Black Archives is een historisch archief en cultureel centrum in Amsterdam. De meer dan 10.000 aanwezige boeken in de collecties gaan over racisme, slavernij, intersectioneel feminisme en meer.

In The Black Archives wordt Zwarte literatuur, kennis en informatie toegankelijk gemaakt. Je gaat nu zelf op onderzoek uit en stelt je eigen collectie samen.

Zo voer je het onderzoek uit:

Stap 1: Ga naar de website theblackarchives.nl.

Stap 2: Zoek naar de pagina over de Philomena Essed collectie:

- A Beschrijf in het kort wie Philomena Essed is en waarom zij bekend is geworden.
- B Hoe werd haar werk 'Alledaags Racisme' ontvangen in Nederland?
- C Wat wordt er van haar bewaard in de collectie van The Black Archives?

Stap 3: Stel je eigen collectie samen over zwarte vrouwen van nu. Wat moet volgens jou bewaard blijven in The Black Archives? Gebruik het internet. Zoek bijvoorbeeld naar:

- Belangrijke groepen of personen
- Boeken, tijdschriften, online bronnen, muziek of films
- Evenementen of protestacties

Noteer ten minste drie items die je wilt opnemen in jouw collectie.

.....

.....

.....

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis verzamelt, beheert en bewaart informatie over de positie van vrouwen en genderverhoudingen in de samenleving. Met haar kennisbronnen – bibliotheek, archief en onderzoek – levert Atria een bijdrage aan het debat over de positie van vrouwen in hun maatschappelijke én historische context.

Educatieplatform F-site biedt geschiedenisdocenten lesmateriaal over vrouwen uit de geschiedenis, toegespitst op de tien tijdvakken uit het geschiedenisonderwijs. Het dient ook als inspiratiemateriaal voor leerlingen die een spreekbeurt willen geven of een werkstuk willen maken over een historische vrouw. Natuurlijk is F-site er ook voor iedereen die meer wil weten over vrouwen uit de geschiedenis: van de prehistorie tot nu.

De ZMV-Vrouwenbeweging

Dit lesprogramma introduceert de geschiedenis van de opkomst van de Zwarte, Migranten- en Vluchtelingen-Vrouwenbeweging (ZMV-Vrouwenbeweging) in Nederland en slaat tegelijkertijd een brug naar het heden.

Lesprogramma met vier kennisclips en lespakketten

Atria en F-site presenteren vier kennisclips en bijbehorende lespakketten over de acties van de ZMV-Vrouwenbeweging. Elke clip heeft een eigen korte docentenhandleiding, werkblad en antwoordvel.

Het lesprogramma bestaat uit vier onderdelen:

- Wij, Zwarte vrouwen
- Kennis is macht
- Revolutionaire vriendschappen
- Let's organize

Collectie IAV-Atria

In de clips en het lesprogramma is uniek archiefmateriaal gebruikt van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen dat afkomstig is uit de Collectie Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging (IAV) bij Atria. De Collectie IAV is één van de oudste collecties over vrouwen en gender wereldwijd.

Disclaimer

Wij hebben ons uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van het hier getoonde materiaal, te achterhalen. Indien materiaal is getoond waarvan u (mede) rechthebbende bent en u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, of waarvoor u geen toestemming heeft verleend, verzoeken wij u contact met ons op te nemen.

Colofon

© maart 2022

Dit lesprogramma is aangeboden en ontwikkeld door Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, en Van Gisteren, oprichter en bestuurder van Stichting F-Site, educatieplatform over vrouwen uit de geschiedenis.

Het lesprogramma is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds, het VSB Fonds en het Aletta Jacobs Fonds.

Grafisch ontwerp en opmaak

Burobraak, visual identity & social design
Arjan Braaksma en Janey de Jong

Fotografie

Tirza Lempers, Studio HER

Cover

Lakiescha Tol, Sohna Sumbunu
en Veronika Vygon van Zetje In

Klankbord en advies

Nancy Jouwe en Rachel Rumai Díaz

